

Hans Magnus Enzensberger

BETRAKTNINGER FRA BERLIN

Første del (januar 1968)

1. Gjenganger. Et spøkelse er på ferde i Europa: revolusjonens spøkelse. Det blir hilst som sin store forgjenger: med hån og panikk, med skepsis og hysteri. Og som forgjengeren – bare i finere doser – møtes gjengangeren med ordre om å tie og med undertrykkelse. Dommerne og galgesnekkerne er i virksomhet, bødlene venter på sin time.

Det som her omtales, er fremdeles bare en skygge. Revolusjonen i Europa er ingen materiell kraft. Den virker legemsløs fordi den mangler en sterk klassebasis. Mange betrakter den som en skrullet idé, utgått fra mindretallet av et mindretall, nemlig intelligensen. Sannheten i dette er at det har lyktes den herskende klassen i metropolene å smelte ned og likvidere den politiske bevisstheten hos flertallet. Det er et symptom på undertrykkelsen i våre samfunn at politisk bevissthet er blitt privilegiet til et mindretall, og at bare en minoritet av dette mindretallet gjør bruk av privilegiet.

Men ingen skygge uten et legeme som kaster den; intet gjenferd uten lik. Revolusjonens skygge er skyggen av noe annet og større: den sultende, utplyndrede verden, en verden lemlestet av bomber. Dens døde hjemsøker oss. Inntil i dag er revolusjonen i Europa bare en skygge av de revolusjoner som Europa forgjeves har prøvd å slå ned. I dag blir dette arbeidet overlatt til USA. Det skyldes ikke Europas innsikt, men dets svakhet. Hver seier og hvert nederlag i denne kampen fører oss dypere inn i skyggen av revolusjonen. Det som der går igjen, ødelegger roen og ikke vil la seg avvise, er vår fremtid. Så sant dette ordet ennå har noen mening – i Europa.

2. Leppesning. Dette kan da ikke være ditt alvor. Bare selve ordet: *Revolusjon*: et uttrykk som nå brukes bare i reklamebransjen. Revolusjon på vaskepulvermarkedet, revolusjon på investeringsmarkedet. Det som er mer enn dette, er av det onde. Urostiftere. Galninger. Berserker. Bråkmakere. Tullinger. Bøller. Sekterister. Nyttige idioter. Møllkister. Nedstøvede slagord. Det vil si: på overflaten lett ironi; ved den minste provokasjon: fornærmelse; og når lakken klores av: angst, skjelving, skrikekrampe, fram med kjøllene, saken er blitt alvor. Langsom kino: Bak avsperringen har kameraet fokus på en fotgjenger som stanser, snur seg, ser overrasket ut, åpner munnen langsomt, lyden er borte, zoomlinsen trekker hodet hans nærmere, munnen er

nå på vidt gap; den uøvde tenker på en fotballkamp og hører *Mål*. Den som skjønner seg på leppelesning, hører ropet etter gasskammeret.

3. *Fremmedord*. «revolusjon, maskul., regelm. flert., fra lat., total forandring i tingenes forløp eller sammenheng. Eks.: Uvanlig store oversvømmelser, jordskjelv som forandrer hele områder: revolusjoner i naturen. Reformasjonen var en revolusjon i den menneskelige forståelse. Især den fullstendige forandring av et rikes forfatning, som f.eks. når et monarki blir republikk, eller omvendt, eller arvefølgen forandres med makt. Den engelske, den franske revolusjon. I senere tid har en forsøkt å bytte ut dette fremmedordet med et tysk uttrykk. Det uheldigste man kunne komme på, var vel omveltning eller statsomveltning fordi dette ikke uttrykker saken, men inneholder en bokstavelig oversettelse av fremmedordet og en hard og for vårt språk fremmed ordbruk.» *Adelung 1807*

4. *Dom over forsømmelser*. Overalt, selv i De forente stater, får ordet revolusjon en til å tenke på nasjonens bedre muligheter. I Tyskland er det blitt stående som et fremmedord. Vi kan notere en eneste seierrik revolusjon. Den ble importert med våpenmakt. Det var ikke tyskere som laget denne revolusjonen, de bare forvaltet den eller lot den komme inn over seg. Etter dette bærer den sine arr, og ikke noe taler for at de vil forsvinne. Forøvrig betegner fremmedordet en lang rekke historiske forsømmelser. I det minste siden 1789 kan reisende gjennom Mellom-Europa berette om et land hvor de politiske tilstander vitner om kronisk underutvikling.

«Er det så vanskelig å erkjenne at den tyske nasjon hittil ikke har noen livshistorie å vise fram, men bare en sykdomshistorie?» *Hebbel*

5. *Utenlandsk produkt*. Jeg begriper meg ikke på dere. (Min venn Z er trettini år, tidligere advokat, nå professor. Så vidt jeg har forstått, viser han jordbruksarbeidere hvordan en steller en stor farm. Hos oss ville en kalle det bedriftslære. Der borte heter det sikkert noe annet. Z er cubaner.)

Bare jeg sier hvor jeg kommer fra, fremkaller jeg refleksbevegelser som om jeg skulle løpe omkring med en åpen kniv. Hva er dere egentlig så redde for? For dere selv? Eller har dere virkelig så mye å tape?

Dere tror at revolusjonen tar fra dere skojernene og flyvertinnene deres, at den stenger bedehusene og forkorter romanene av Günter Grass. Den voldtar nonner, henger traktorbilder på veggen og forbyr NPD. Kort sagt: den er den rene terror. Slikt noe kan gå an på Cuba; i Tyskland er det utenkelig. Dere er nå engang for menneskelighet, hvem vet ikke det: Revolusjonen innebærer den rake motsetning til menneskelighet. Undergang, oppløsning, oppvigling, sammensvergelse, dolkestøt. Noe så lyssky kan bare komme utenfra eller nedenfra, fra øst eller fra lavere instinkter.

Og når jeg sier til dere at menneskene selv lager revolusjonen – i fullt dagslys – og at det er dere som sitter i mørket? Ja, svarte én meg i Kassel eller Giessen. Men hos oss går det demokratisk for seg. Han nevnte også fortiden; den ville han overvinne, sa han. Uten revolusjon? Det skulle jeg gjerne se.

6. *Den snille selvransakelse.* I 1945 kunne bare revolusjonen ha reddet det vestlige Tyskland. I stedet besluttet landet å omvende seg. Moralsk omskifte i stedet for politisk omveltning, omvendelse i stedet for omstyrning, stabilisering av de sosiale forholdene ovenfra i stedet for revolusjonering nedenfra, overvinnelse av fortiden i stedet for klassekamp om fremtiden. I realiteten gjenoppbygging av det gamle, i retorikken en ny begynnelse.

Årsakene kan finnes. Det historiske øyeblikk var riktignok enestående: Sjansen Tyskland den gang hadde for en revolusjon uten blodsutgytelse, vil ikke komme tilbake. Den herskende klassen var diskreditert, det gamle statsapparatet tilintetgjort, militæret slått. Men Tyskland var dødstrøtt. Arbeiderbevegelsen hadde ikke handlekraft. Massene var politisk lammet etter tolv års diktatur. Landets beste hoder var falt som offer for regimet, eller de hadde emigrert. Blant dem som vendte tilbake, valgte de politisk mest bevisste den østlige delen av landet.

Den internasjonale klassekampen var i årene etter krigen usynlig for tyskerne. Det internasjonale perspektivet ble definert av hendelsene i vårt eget land, av seiersmaktenes konfrontasjon. Kolonikrigene lå utenfor det tyske synsfeltet. Kina var en ukjent størrelse. Verden hadde skrumpet inn til en horisont av ruiner. Den som ville bevege seg lenger enn tre mil, måtte ha passerseddel fra militærregjeringen. Hendelsene i Afrika, Asia og Latin-Amerika lå hinsides det en kunne observere eller forestille seg. Bannlyst i nederlagets overveldende realitet, syntes tyskerne at historien sto stille.

7. *Prisen på et menneske.* Imens hadde kontrarevolusjonen allerede vunnet spillet. Det avgjørende skrittet var valutareformen. Den ble av massene oppfattet som et historisk vendepunkt – og med rette. (Dette er grunnen til at den vanlige tidsregning i etterkrigstiden ikke daterte hendelsene til årene før og etter nederlaget, men til før og etter «reformen».) De økonomiske følgene av dette inngrepet var klare; dets politiske konsekvenser på lengre sikt ble ikke forstått.

Den kalde krigen førte det vestlige Tyskland tilbake i verdenspolitikken, inn i den kontrarevolusjonære leiren. Stalinismen i Sovjetunionen, den påtvungne revolusjonen i Praha, Berlin-blokaden og SEDs politikk lammet ethvert revolusjonært alternativ. Den totale avideologiseringen ble til total ideologi. Monopolmakten utgav seg som sosial markedsøkonomi, massekonsumet som frihetens rike. Arbeiderklassen betalte den økonomiske gjenoppbyggingen som ble presentert som et under. Dette underet skulle rettferdiggjøre at privateiendommen ble erklært hellig. En eneste gang kom det

til protest: mot opprustningen. På lang sikt gjaldt den ikke bare den ytre fienden, men også den indre. Opprustningen var rettet nettopp mot de masser som ble lovet sikkerhet. Men protestbevegelsen mot bevæpningen av Forbundsrepublikken innså ikke denne logikken. Den var i sitt innerste vesen upolitisk motivert, med emosjonell motvilje og moralske skrupler.

Ved slutten av denne utviklingen spurte den opposisjonelle intelligensen i Vest-Tyskland seg i fullt alvor: Finnes det fortsatt et proletariat? Finnes det fortsatt en herskende klasse? Det ville ha vært mer relevant å spørre: Finnes det fortsatt en opposisjonell intelligens?

8. *Saken har to sider.* Bare den herskende klassen har – uten å knekke sammen – gjennomgått det sammenbrudd som den selv er ansvarlig for. Dens kjerne er uskadd. Finans- og industrikapitalen, regjerings- og justisbyråkratiet, kirken og generalstaben har sikret kontinuiteten i sine personaler og på ny styrket sine gamle maktposisjoner. (Av geografiske grunner måtte den gamle godseieradelen notere større tap.) Utvelgingen av industriledere som etablerte seg i etterkrigstidens virvar, seleksjonen av toppfunksjonærer til det sosialdemokratiske partiet og fagforeningsbyråkratiet. Dette har ikke svekket den herskende klassen, men styrket den. Dens klassebevissthet er uten brist.

Grunnloven var prisen den herskende klassen måtte betale for å overleve. Under påtrykk fra de allierte måtte den tyske kapitalen akseptere det formelle demokratiets spilleregler. I sitt indre har den aldri avfunnet seg med dette påbudet. Den som undrer seg over kunngjøringene fra industriforbundene og uttalelsene fra toppen av regjeringsbyråkratiet, har ikke forstått at den herskende klassen i Tyskland alltid har betraktet forfatningen bare som et brysomt provisorium. Makthavernes plutselige omvendelse til demokratiet har aldri vært alvorlig ment. Bare de avhengige klassene og intelligensen har tatt demokratiet for god fisk. Det fins neppe noe historisk forbilde for deres tålmod, deres grenseløse naivitet og deres blinde tillit.

Kontrarevolusjonens seier i Tyskland var ingen tilfeldighet. Den herskende klassen har vært i stand til å ruinere en nasjon uten at noen engang tar det ille opp; og den regjerer videre så å si uanfektet. Da fortjener den at en tar den alvorlig. Den fortjener beundring fra alle kynikere. Den herskende klassens suksess er resultat av dens beslutsomhet, dens samhold, dens vidsyn, dens overlegne strategi, dens globale horisont, dens samarbeid med den internasjonale kapitalen, dens selvtillit og dens skrupelløshet.

Motstandernes nederlag skyldes deres mangel på dristighet, deres splittelse, deres kortsyn, deres hjelpeløse taktikk, deres provinsielle horisont, deres isolasjon fra de revolusjonære bevegelser i verden, deres resignasjon og deres idealisme.

9. *Stengt grunnet opptelling.* Etter tjue års opposisjon og «opposisjon», samfunnskritikk og «samfunnskritikk», er det på tide å gjøre opp status.

Forhåpningene som en stor del av den tyske intelligensen stilte til de alliertes forsøk på å opprette et levedyktig parlamentarisk demokrati i denne delen av Tyskland, var det rene selvbedrag. Godmodig, fredsommelig og tålmodig prøvde disse som fra høyrehold blir kalt venstreintellektuelle, å ta forfatningen på ordet. Med rasjonelle forslag og moralsk støtte forsøkte de å reformere samfunnssystemet i Forbundsrepublikken ut fra dets egne premisser. De ville bringe den herskende klassen til fornuft. De håpet at senkapitalismens leviatan ville ha miskunn med tyskerne, bare en ga den nok opplysning.

Den store koalisjonen gjorde slutt på disse illusjonene. Siden den ble inngått, er det bare fasaden som står igjen av det parlamentariske demokratiet i Vest-Tyskland. Det eksisterer ikke lenger noen organisert opposisjon. Ifølge grunnloven ligger makten hos folket; nå er ikke folket engang i stand til å fjerne det regjerende partikartet. Voteringene i Forbundsdagen ratifiserer bare kartellets beslutninger. Debatter er blitt overflødige. Jakten på den utenomparlamentariske opposisjonen har begynt. Inngrep i forfatningen, manipulasjon av valgretten og unntakslover tjener til å konsolidere denne tilstanden. Regjeringen har forlenget levert beviset på at den hersker uten folket og mot folket: I en simulert unntakstilstand [Fallex-øvelsen. O.a.] trente representanter for den herskende klassen seg i å utøve makt med grunnloven satt ut av kraft. Med Forbundshærens borgerkrigsøvelser har opprustningen mot den indre fienden nådd et foreløpig høydepunkt.

Disse kjensgjerningene viser at det politiske systemet i Forbundsrepublikken ikke lenger lar seg reparere. En må gi det sin tilslutning, eller en må erstatte det med et nytt system. En tredje mulighet er ikke å se.

10. Byomvisning. De opposisjonelle intellektuelle har ikke lagt fram dette alternativet og utviklet det i full klarhet. I tjue år har de tvert imot forsøkt å unnvike det. Statsmakten har selv gjort revolusjonen aktuell. Og det var ikke de etablerte forfatterne, vitenskapsfolkene og journalistene som tok imot denne utfordringen; det var studentene. Den første kjernen av en revolusjonær opposisjon dannet seg under politifølgelsene i Berlin sommeren 1967. Foreløpig er det uvisst hvilken betydning denne opposisjonen vil få. Dens strategi er usikker. Dens program er vagt. Tallmessig er den liten. Dens fremtidsmuligheter er usikre. Men allerede nå har den vist enhver som vil se, at dette samfunnssystemet er basert på undertrykkelse med vold. Den har vist at statsapparatet griper til køller og pistoler straks folket vil gjøre bruk av sine rettigheter. Og etter tjue år med *Gruppe 47*, manifeste, antologier og valgkamper, har de revolusjonære studentene tvunget den opposisjonelle intelligensen til den første optelling av kassabeholdningen.

11. Fallitterklæring. Kassa var tom. Denne venstreorienterte intelligensen hadde vært litterært flittig og fruktbar, men politisk hadde den i dypeste forstand vært uproduktiv. Den bestod stort sett av brente barn: gammel-

sosialdemokrater, nyliberalere og senjakobinere. Det eneste teoretiske grunnlaget som knyttet dem sammen, var en ubestemt negasjon, nemlig antifascismen. Denne intelligensen var lenket til det historiske traumat fra 1945; de ble fiksert til spesifikt tyske komplekser og fenomener, fra kollektivskylden til Muren. De hadde ikke evne til en internasjonalisme som dugde mer enn En verden-retorikken. De satte moral foran politikk. Sosialismen de var tilhengere av, ble tåket allerede på grunn av deres manglende kunnskaper. Deres sosiologiske skolering var dårlig, deres konfrontasjon med kommunismen var nevrotisk og overfladisk. Pasifisme og filosemittisme var fremtredende tendenser. Vitenskapelige, teknologiske og økonomiske spørsmål opptok denne intelligensen lite – og bare i senere år. I politiske spørsmål gjorde de seg mer bemerket ved sine reaksjoner enn ved sine aksjoner. Bare på ett område nådde de resultater – og det var ingen tilfeldighet: Det gjaldt forsvaret av ytringsfriheten, altså vernet om egne interesser og kampen for egne privilegier. Det var sikkert en legitim, men neppe en tilstrekkelig politisk aktivitet.

Disse reformismens skolelys var anstendige, beskjedne og sentimentale, alltid innstilt på å unngå det verste – eller iallfall å få det utsatt. I hele tjue år leverte de systemimmanente forbedringsforslag, men ingen radikale alternativer. De skulle kanskje ikke trodd så mye på det navnet de fikk av sine motstandere. Inntil nylig hadde nemlig de «venstreintellektuelle» i Tyskland lite til felles med de venstreorienterte i andre europeiske land. Ja, de greidde ikke engang å sørge for den nødvendige utveksling av internasjonale informasjoner og erfaringer. De frembrakte aldri en politisk teori som kunne gjøre dem fortjent til navnet «venstreintellektuelle». Den reformistiske intelligensen i Tyskland har lidd et fullstendig nederlag. Den store koalisjonen i 1966 bekreftet dette, og Berlin-sommeren 1967 demonstrerte det for alles øyne. Narreparadiset deres er vekk; det er slutt på selvbedragets behagelige tid.

12. Det advares mot etterligning. Fins det i det hele tatt en revolusjonær fremtid for teknisk høyt utviklede industrisamfunn? Historien kan ikke gi svar på dette spørsmålet. De proletariske revolusjonene i den gamle verden, deres seire og deres nederlag, tilhører en tidligere fase i industrialiseringen. De ble båret fram av en utarmet arbeiderklasse, ledet av et strengt organisert klasseparti. En sentralstyrt masseagitasjon, skolering av kadrer til konspirasjonsvirksomhet og klassisk militær barrikade- og gatekamptaktikk avgjorde utgangen av kampen. Denne modellen har ikke en eneste gang vært anvendt på et fullt utviklet industrisamfunn. Unntakstilfeller som Tsjekkoslovakia og det østlige Tyskland er uten beviskraft. Det som seiret der, var en voldelig importert revolusjon. Den var i minste detalj preget av et fremmed forbilde og knyttet til en tidligere fase i industrialiseringen. Det skjemaet som ga raske fremskritt i land som Bulgaria og Romania, førte til langvarig

økonomisk stagnasjon, politisk undertrykkelse og kulturell tilbakegang der produktivkreftene var høyere utviklet.

For de vestlige metropolene er de gamle forutsetningene blitt foreldet, og de gamle revolusjonsstrategiene er blitt ubrukelige. Dersom det finnes en revolusjonær fremtid for metropolene, så vil denne fremtiden neppe finne forbilder i fortiden. I Europa, i De forente stater og Japan gjelder ikke kampen befrielse fra sosial fattigdom, men frigjøring av en sosial rikdom som allerede eksisterer. Det herskende samfunnssystemet har fått bukt med mangelen i metropolene, men ikke med rikdommen: Den eksploderer, går opp i sløseri, ødeleggelse og undertrykkelse.

13. Fredstidsvare. En revolusjon i Tyskland som ikke er noe annet enn en tysk revolusjon, er ikke bare usannsynlig, den er utenkelig. En håndfull geriljakjempere som opererer i Bolivias høyland, er i dag et fenomen som angår hele verden. Kontrarevolusjonens strateger har sørget for at tesen om sosialisme i ett land er definitivt tilintetgjort. Nå står og faller all politisk handling med den internasjonale revolusjonære bevegelsen, fra den minste demonstrasjon til de store avgjørelser som det amerikanske folk står overfor. Derfor, og ikke av humanitære grunner, er krigen i Vietnam blitt den politiske hendelsen som dominerer dette tiåret.

En kan nå øyne at voldsbruken vil øke i internasjonal målestokk. Under de rådende sosiale forhold er freden en fiksjon i metropolene. I virkeligheten lever vi i permanent krigstilstand. Tilbakevirkningene på de politiske tilstander hos oss til bli tydeligere fra år til år. Den voldelige kontrarevolusjonen i Asia, Afrika og Latin-Amerika vil slå tilbake på de rike landene. Den som regner med hungerkatastrofer der ute og et rolig liv her, folkemord i det fjerne og liberal toleranse hjemme, blind voldsbruk utetter og demokratiske indre forhold, han er et esel.

14. Det nære og det fjerne. Enhver identifikasjon med frigjøringsbevegelsene i Den tredje verden uten gransking av ens egen historiske situasjon, er forhastet og ufruktbar. I de rike landene fins det ingen bønder som virkelig gjør sin rett til å leve som mennesker ved å kjempe for en neve ris. Også intelligensens solidaritet blir ren retorikk så sant den ikke ytrer seg i politiske handlinger med beviselig nytte.

De kortsiktige interessene til arbeiderklassen i USA og Europa står i motsetning til geriljakjempernes interesser. Kontrarevolusjonen har – om enn så luset – latt arbeiderklassen få del i byttet fra de imperialistiske operasjonene. Og kontrarevolusjonen lar en ikke komme i tvil om dens metode: «Glem ikke dette ene: Vi er hele to hundre millioner. Nesten tre milliarder står overfor oss. De vil ha det som vi har. Men de skal ikke få det – ikke av oss!» (Lyndon B. Johnson i begynnelsen av 1967 til amerikanske soldater i Camp Stanley, Sør-Korea. Sitert etter *The New York Review*, 23. februar 1967.)

Hver gang en rustningsfabrikk eller en militærbase i USA skal nedlegges, protesterer fagforeningene, og det oppstår spontane streiker. Mens titusenvis av studenter i november 1967 demonstrerte mot Dow Chemical Companys vervekampanjer etter ingeniører på universitetsområdene, gikk foretakets arbeidere til streik: De krevde bedre arbeidsvilkår. Dow Chemical produserer napalm til Vietnamkrigen.

Interessemotsetningen som her kommer til syne, lar seg ikke kamuflere av solidaritetsparoler. Den viser omfanget av den rådende manipulasjonen. Hvis en ikke ser dette, blir en offer for et farlig synsbedrag. Arbeiderklassen betrakter de intellektuelles uttalelser med en mistro som er historisk vel begrunnet. Opplysning er nødvendig, men ikke nok; bevissthetsindustrien er i trygge hender. Først når forholdene innen metropolene blir tilspisset, vil de avhengige klassene begynne å gjennomskue bedrageriet og erkjenne sine langsiktige interesser. Blant dem som allerede nå er i stand til å ha eller bør ha innsikt i dette, finnes en unyttig og latterlig romantisering av Den tredje verden. Den som ignorerer gerilja-kjempernes erfaringer, er reaksjonær; den som uten videre vil kopiere disse erfaringene, er en illusjonist. Den nøkterne formidling mellom frigjøringsbevegelsene i Den tredje verden og de politiske aksjonene i metropolene, er en oppgave med vansker som en hittil neppe har erkjent – enn si løst.

15. Virkelighetens livvakter. Stabiliteten i vårt samfunnssystem er åpenbart truet utenfra; sett innenfra synes den absolutt. Så lenge systemets tekniske produktivitet vokser og så lenge en del av denne produksjonsøkningen går med til økt konsumstandard, synes den totale samstemmighet å være sikret. Avpolitiseringen av massene fortsetter. I et miljø med allmenn enighet oppfattes revolusjonære opposisjonelle som skrullinger. Et velutrustet korps av *reality teachers* møter den revolusjonære opposisjonen med en triumferende henvisning til «virkeligheten». Med «virkeligheten» menes *movens quo*, og det forutsettes at alle dens parametere er kjent. Dette realitetsbegrepet tar utgangspunkt i fiksjonen at den historiske prosessen i prinsippet er forutse- og kontrollerbar. I samsvar med dette drives en systemimmanent fremtidsforskning som med kvasivitenskapelige metoder garanterer en uforstyrret historisk utvikling. Dvs.: Historien som sådan skal i siste instans avskaffes.

Av systemstrategenes flytediagrammer kan en lese hvor lite de tror på sine egne fiksjoner. De sentrale funksjonene i utkastene deres er overvåking, manipulasjon og undertrykkelse. Midlene som systemet nytter for å gjøre seg uangripelig, viser dets svake punkter.

16. Fysikktime. Kriseadministrasjon. En sjonglør har hell i den grad han mestrer tyngdekraften og mekanikkens lover. Han arbeider med et ytterst labilt system av baller. Kunsten hans består i å få dette systemet til å se stabilt ut. Trening og talent gjør ham i stand til dette. En ærgjerrig sjonglør prøver å

arbeide med stadig større og mer kompliserte systemer. Tallet på baller og deres vekt øker stadig. Skiver og ringer, uregelmessige og uhåndterlige gjenstander, store og små objekter tas med i spillet. Sjonglørenes dyktighet begeistrer publikum; han er Den Største, en manipulator uten like. Gravitasjonskraften synes å være avskaffet, stabiliteten i systemet hans later til å være sikret. Ett feilgrep er nok, og systemet bryter sammen. Sjongløren er ruinert.

Egensvingning. Tjue mennesker går ut på ei stålbru som kan bære to tusen. De går i takt slik at de treffer bruas resonansfrekvens. Deres mekaniske krefter er små sammenlignet med konstruksjonens styrke. Men svingningene de gir brua, forsterkes ved dens egensvingning. En kan øyne tidspunktet da brua styrter sammen.

Reaktor. Ved hvert skritt i en kjedereaksjon produserer ett nøytron flere nøytroner, slik at den gjennomsnittlige multiplikatoren k er større enn én. Et visst antall nøytroner unnslipper eller går tapt, derved minskes faktoren k . For å oppveie disse tapene trengs et kritisk minstetall av nøytroner. Når k blir større enn én, øker antallet reaksjoner eksponensielt. På visse steder i reaktoren setter en derfor inn reguleringsstaver som absorberer overskuddet av nøytroner. Slik kan faktoren k holdes under kontroll. Den som kjenner stedene hvor reguleringsstavene er plassert og kan skaffe seg adgang til dem, bestemmer over systemets stabilitet. Den som derimot angriper reaktoren med en slegge, vil i høyden anrette overflateskader på den.

17. Rabattkort. Metropolenes samfunnssystem har begrenset evne til å integrere sine ytre og indre motstandere. Konfliktene med den fattige utenverdenen er manifester og morderiske. Alle integrasjonsforsøk ved hjelp av den såkalte utviklingshjelpen – fra The Point Four Programme til Fremskrittalliansen – har vært mislykket.

Også innerter minsker det spillerommet der systemet kan operere uten åpen voldsbruk. Det er faktisk den herskende klassens beundringsverdige evne til å lære som stadig innsnevrer dette spillerommet. Plankapitalismen kan overleve bare hvis det lykkes systemet å forhindre store økonomiske og indrepolitiske kriser. Det er mulig bare ved at de avhengige massene gis stadig større materielle og immaterielle innrømmelser. Men disse innrømmelsene er irreversible. De kan ikke trekkes tilbake uten at det oppstår voldelige konflikter innen metropolene. På denne måten medfører det irrasjonelle «fremskrittet» stadig voksende risikoer.

18. Slange ved barmen. En slik risiko ligger for eksempel i den økende intellektualiseringen av de industrielle arbeidsprosessene. Også denne utviklingen er irreversibel. Den medfører en skolepolitikk som må fritta en stadig større del av befolkningen under tretti år fra produksjonsprosessen. På

den ene siden må altså denne økende befolkningsdelen privilegeres, på den andre siden må den holdes under kontroll. Vanskene er helt innlysende.

I stadig større grad er det disse privilegerte – studenter og intellektuelle – som angriper systemet direkte. Plankapitalismen forutså ikke denne ironien, derfor reagerer den med et uvanlig raseri. Det er imidlertid lett å se prosessens logikk. Jo mer undertrykkelsen gjøres raffinert og intim, jo mer ytre tvang og direkte indoktrinering erstattes av selvsensur og selvkontroll, dvs.: jo mer de undertrykte aksepterer – ja, forsvarer – undertrykkelsen, desto mer vil systemopposisjon i seg selv bli et privilegium: Systemopposisjon vil bli forbeholdt bare mennesker med mulighet til å utvikle en bevissthet som ikke er totalt lenket til konsumtvangen og massemanipulasjonens mønstre. Faren for smitte eksisterer, uansett hvilken strategi som blir valgt. En kan forsøke å slå ned opposisjonen blant disse stort sett unge privilegerte. En slik metode fører til indrepolitiske kriser. På samme måte som en minsking av den studerende befolkningen slår denne metoden dessuten tilbake på den teknologiske prosessen og hemmer dermed på lengre sikt den økonomiske veksten. Om initiativet derimot overlates til de opposisjonelle gruppene, er det ikke utelukket at de på ett eller annet punkt vil skape resonans-svingninger.

19. Randfenomener. Selvsagt er verken studentene eller de intellektuelle «det revolusjonære subjekt». Som i alle tidligere revolusjoner vil avgjørelsen i siste instans ligge hos de avhengige massene. Men like klart lærer historien oss at det alltid er minoriteter som setter i gang den revolusjonære prosessen. Den som i dag ser seg om etter det nevnte «subjektet», er offer for en mystifikasjon. Under de nåværende forhold er dette entallsordet meningsløst. Den herskende klassen ser seg langt mer konfrontert med et konglomerat av virkelige og potensielle motstandere som ikke lenger tillater en entydig definisjon. Disse randgruppene er atskilt til det groteske: Elever, militærdesertører, arbeidsløse, filosofer, hippies, studenter, svarte, automasjonspensjonister, gammelkommunister, fremmedarbeidere, misfornøyde husmødre, gruvearbeidere, påskemarsjdeltakere. Listen lar seg variere og forlenge alt etter de lokale forhold. Dessuten gjør den det klart at systemopposisjonens klassebasis er svak og uenhetlig. Systemet står ikke overfor en homogen og fast tømret organisasjon som stadig vokser og som har en klar strategi. Det befinner seg langt mer i situasjonen til en sjonglør som må operere med et voksende antall atskilte baller. Svakheterne hos en slik opposisjon ligger i dagen. På den andre siden er den vanskelig å kontrollere nettopp fordi den er ekstremt desentralisert. Sterke, plutselige svingninger, stor spontanitet, uventede fremstøt og tilbaketrekkninger, avvekslende konsentrasjon og spredning vanskeliggjør undertrykkelsen. Muligheten for kjedereaksjoner må ikke utelukkes.

Under forhold med økende ytre labilitet kan en tenke seg en situasjon hvor disse randgruppene erkjenner at det i virkeligheten er systemet selv som kjemper med ryggen mot veggen på den politiske verdensperiferien. Når en slik situasjon oppstår, kan passiviteten hos de masser som systemet har oppdradd, bli en fare for systemet selv. Det som tidligere var systemopposisjonens problem, kan da slå tilbake på den herskende klassen: Den ser seg forgjeves om etter et kontrarevolusjonært subjekt som lar seg mobilisere for dens formål.

20. *Venn og hjelper.* Teori uten praksis er tilskuerideologi. Så sant en er noenlunde analytisk skolert, kan en pønske ut et uendelig antall grunner for at en bør vente, at det alltid er for tidlig eller for sent. Bare av den grunn er enhver teori verdiløs hvis den ikke blir dekket, korrigert og drevet fram av aksjoner. En bør videre nære mistro til all analyse som foregir å kunne gi presise utsagn om de nåværende gitte muligheter. En teori som ville være i stand til det, finnes ikke; og det er rimelig å spørre om den i det hele tatt er tenkelig.

Under de rådende forhold kan den minste politiske handling føre til ny erkjennelse. I senere tid har endatil små gruppers tilsynelatende tvetydige, blinde, ja, meningsløse aksjoner utløst hendelser med en uomtvistelig signal-karakter.

Ingen abstrakt innsikt i systemets repressive karakter kan erstatte den fysiske erfaringen av undertrykkelse. Politi og rettsvesen er systemopposisjonens viktigste venner og hjelpere. Systemets dødsangst kan en bare forstå ved sin egen angst. Ødeleggelse av den borgerlige anstendighet, økonomisk press, overvåkning, pengestraffer, arrestasjoner, fengsel, direkte fysisk trussel: Med disse metodene har det statlige voldsapparatet allerede utdannet en hard kjerne av opposisjonelle. I kommende år vil tusenvis gå igjennom denne revolusjonens høyskole. Derved skaffer systemet seg fiender på livstid. Erfaringene som i dag samles på politikamre, i rettssaler og varetektsarrester, er den eneste sanne samfunnslære denne republikken kan by på.

21. *Livsløgn.* Disse erfaringene betegner samtidig landets forfatningsvirkelighet. Liberalere av alle varianter foregir å forsvare forfatningen. Men den helligheten de ønsker å tilskrive den, er den samme som hos en hellig ku. Det de liberale beskytter, er forfatningens rett til å sulte i hjel uhindret.

Til disse liberalere er å si: Forfatningen er systemets livsløgn. Mellom dens garantier og den herskende klassens interesser reiser det seg en motsetning som ikke lenger lar seg skjule. Grunnloven garanterer individets ukrenkelighet, forsamlingsfrihet, retten til fri meningsytring, streikerett og rett til motstand. Disse bestemmelsene truer systemets eksistens. Selve forfatningen truer statens sikkerhet.

På atten år har derfor utvalget som regjerer i Bonn, foretatt femten endringer av Forbundsrepublikkens grunnlov. Derfor har førende medlemmer av dette utvalget allerede i femtiårene spottet forfatningen offentlig. Derfor har dette utvalget vedtatt lover som er i strid med forfatningen. Derfor har dette utvalget allerede utprøvd hvordan det skal regjere med grunnloven satt ut av kraft. Derfor har dette utvalget bestemt seg for å sette grunnloven ut av kraft ved en unntakslov.

Forfatningen er et løfte som den herskende klassen hverken kan eller vil holde. Bare revolusjonen kan innfri det.

22. *Alle rettigheter forbeholdt.* Det er overflødig å strides om hvorvidt systemopposisjonens metoder skal være direkte eller indirekte, legale eller illegale, ikke-voldelige eller voldelige.

Systemopposisjonen er fortapt dersom den fra begynnelsen av binder seg til det ene eller det andre og anerkjenner grenser som er fastlagt av motstanderen. Dens taktikk må nettopp bestå i å forkaste systemets spilleregler, tilpasse metodene til situasjonen, stadig oppfinne og utprøve nye metoder, la dem bero og ta dem fram på nytt. Systemopposisjonen må beholde initiativet og utnytte overraskelsesmomentet. Den må operere på grensen av det legale og stadig overskride denne grensen til begge sider. Hva angår vold, så utgår ikke den fra folket, men fra statsapparatet. Den eksisterer forlengst. En kan unnvike volden, en kan utmanøvrere den, men en kan ikke avskaffe den av moralske grunner. Bare i ett henseende er volden et moralsk problem for revolusjonen: Alle revolusjoner hittil har latt seg infisere av motstandernes umenneskelighet. Dette er et alvorlig problem, men det kan løses bare av dem som lager revolusjonen; og da må de ikke la seg veilede av sine motstandere.

23. *Stillehet i skogen.* I Tyskland er radikalisme et skjellsord. Vi har forståelse for saken deres, gjaller det fra den liberale krattskogen. Men dere isolerer dere selv, dere går for vidt, dere forspiller vår sympati. Men tenk fremfor alt på fascistene. Dere må alltid tenke på fascistene: Det er dem dere hjelper; dere jager folk rett i armene på dem. Derfor sier vi dere: Slutt med det tullet der og kom til oss. Her er det ingen som ser dere; her møter dere sympati; her provoserer dere ingen reaksjon; her gjør dere ikke skade. I vår lille krattskog er det alltid plass. Bare trist at fascismen ikke vil holde seg til dette resonnementet. Eller tror dere at Hitler og hans oppdragsgivere hadde resignert med et sukk hvis kommunistpartiet hadde oppløst seg frivillig i 1929? Var Tucholsky skyld i Goebbels? Skulle han bare holdt munn, og historien ville stått stille?

Dette argumentet innebærer en lengting etter den absolutte tilstivning, den allmenne våpenhvileavtale: Vis litt hensyn til de liberale, og Ho Chi Minh omfavner general Westmoreland, i stedet for at de øder hverandres sympati.

24. *Partimerke.* Systemopposisjonens svakeste punkt er dens manglende evne til å utvikle nye organisasjonsformer. Det er innlysende at kaderpartienes gamle former ikke lenger er brukbare. De kommunistiske partiene i de vestlige metropolene har degenerert under stalinismen. De har intet demokrati innad og intet brukbart program utad. Deres enhet er betalt dyrt med opportunismen som pris. Noe revolusjonært perspektiv byr de ikke.

Ettersom systemopposisjonen i metropolene mangler en sterk klassebasis, nytter det ikke å grunnlegge nye partier. Som det greske eksemplet sist viste, er dessuten den parlamentariske veien til sosialismen et rent fantasifoster. Men også av indre årsaker duger ikke de gamle modellene lenger. Reelt demokrati, desentralisering av avgjørelsene, samarbeid istedenfor underordning: Disse elementære kravene som systemopposisjonen stiller til ethvert fremtidig samfunn, må den aller først søke å virkeliggjøre i sine egne organisasjonsformer.

25. *Replik.* For metropolenes nåtid og fremtid fins det ikke en revolusjonær vitenskap. Vi har klassikerne fra det siste hundreåret, Lenin og Trotski, meldinger fra Den fjerne østen og fra Latin-Amerika. Fra California har vi importert Herbert Marcuse. På vårt eget lager finner vi fortolkninger av Becketts *Sluttspill*, psykoanalytiske avhandlinger over nazismen, skrifter til Hegel-eksegesen og andre klaverutdrag.

Det vi trenger, er en forskning som utvikler revolusjonære alternativ til løsningen av alle viktige politiske og sosiale spørsmål. En slik forskning må erkjenne våre behov og ta våre ønsker alvorlig. Den må ha en innlevingssevne som kan befri den fra de foregitte mønstre. Denne forskningen må ha mot til konkret utopi.

Tre misforståelser er her nærliggende. Jo før de blir avklart, desto bedre.

Her dreier det seg ikke om det populære spørsmålet etter det positive. I vårt land blir dette spørsmålet alltid stilt ut fra systemets premisser. Ikke de muligheter som truer systemet, men selve systemet er målestokk for hva som er «negativt» og hva som er «positivt». Slik forstått er spørsmålet etter det positive en lett kamuflert svindel. Det inneholder likevel også en kjerne av riktighet. Den som nekter å presisere sine tanker om et nytt samfunn – det være av metodiske skrupler eller med argumentet at bare den seirende revolusjonen kan gi utsagn om sin egen fremtid – han taper ikke bare all overbevisningskraft: han tilstår sin politiske impotens.

Her dreier det seg ikke om det vanlige faktadyrkende prognosevesenet som i siste instans alltid bare postulerer forlengelsen av de gitte tilstandene. En må heller ikke slutte seg til den rådende ekspertdyrkingen: den som ikke har studert melkesubsidiene i Schleswig-Holstein, har ikke krav på å bli hørt i politikken; og den som ikke har brukt en måned til studium av Vietnamhøringer og heller ikke har sett slagmarken fra helikopter, bør helst holde munn. Dette er positivistisk bondefangeri. Hvert menneske som ikke lar seg

skremme av de forlengst historisk falleferdige «tvingende omstendigheter» i et repressivt samfunnssystem, er en ekspert i revolusjonens sak.

Men de valgmulighetene som i fremtiden åpner seg for alle mennesker, må først avklares og utforskes. Det skjer ikke nå. Dilettantisme og mangel på kunnskaper dominerer. Hvilke muligheter for selvforvaltning eksisterer i teknisk høyt utviklede industrisamfunn? Hvor langt og på hvilken måte kan store og kompliserte produksjons- og distribusjonssystemer desentraliseres? Hvordan kan en muliggjøre teknisk og sikre institusjonelt at alle til enhver tid tar del i de politiske og økonomiske avgjørelsene som angår dem selv? Hvordan kan delingen av det samfunnsmessige arbeidet gjennomføres med et minimum av reglementering? Hvordan kan den teknologiske prosessen holdes under kontroll, slik at en får utsikter til å gjenopprette et psykologisk og biologisk akseptabelt miljø? Hvilke muligheter kan utvikles for å finne løsninger på sosiale konflikter? Hvilke deler av det gamle statsapparatet kan en uten videre oppløse, hvilke deler må omfunksjoneres? Hvordan kan skoler og høyskoler inngå i samfunnet slik at arbeidsprosessen munner ut i en lære-prosess?

Dette vet vi ikke.

26. *Skrekkfilm*. Revolusjonens spøkelse fyller millioner av våre medborgere med vanvittig angst. Revolusjonen, det er blodige hender, sensur, GPU, konsentrasjonsleire, piggråd, rasjoneringskort, konfiskeringer. Det er ikke opplevelsene fra fascismen som skaper slik angst, men revolusjonen som uteble. Så lenge systemopposisjonen bare uttrykker sin egen protest, men ikke demonstrerer de sosiale mulighetene, så lenge den ikke makter å vekke massenes dypeste ønsker og behov, så lenge den lar massene leve i den angst som bevissthetsindustrien hver dag suggererer hos dem, nemlig angsten for egne ønsker og behov – så lenge vil revolusjonen i Tyskland fortsatt være et spøkelse.

27. *Motto for viderekomme*. «Imperialismen og alle reaksjonære er papirtigre: det er deres vesen. Det må være grunnlaget for vår strategiske tenkning. På den annen side er de også levende tigre, jerntigre, virkelige tigre; de eter mennesker. Det må være grunnlaget for vår taktiske tenkning.»

Kortsiktig håp er nytteløse. Langsiktig resignasjon er selvmorderisk.

*

Andre del (juni 1968)

28. *Dr. Dyregod*. Forsvinnende: slik har det meget lille mindretallet som hersker over det vestlige Tyskland, i et par år omtalt et langt større mindretall som har erklært kamp mot dette herredømmet. Til å beskrive en politisk

bevegelse som hittil har vokst for hver måned, duger ikke dette ropet mye. Slik er det heller ikke ment, men som et suggestivt brøl. En oppmerksom tilhører kan i dette brølet registrere tre budskap som rettes til tre forskjellige adressater: brølerne selv, de det brøles til og de avhengige massene som skal opptre som publikum som er takknemlig for brølet. «Forsvinnende», det betyr for brølerne selv: «vi lar oss ikke skremme!», selvsuggesjon, utdrivelse av onde ånder. I Bonn er dette den vanlige måten å bekjempe virkeligheten på, og denne metoden har jo alt bestått sin prøve utmerket i omgangen med den ikke-eksisterende Tyske Demokratiske Republikk. For dem det brøles til, betyr «forsvinnende» en oppfordring til at de bør likvidere seg selv, altså begå politisk selvmord. Hvis denne ønskedrømmen ikke skulle gå i oppfyllelse – hvis det forsvinnende ikke skulle forsvinne – så kommer den tredje adressaten med i spillet: Publikum, den såkalte befolkningen, skal som spesialkommando settes inn i klappjakten. I betegnelsen som skal gjøre mindre det som stadig blir større, ligger allerede kimen til mordhetsen.

Josef Bachmann har en transistorradio, leser avisen, hører stemmen til sin herre. Bachmann tar på ordet det brølet som høres fra forbundskansleren til den siste redaksjonelle dødsmaner. Bachmann er den eneste som tenker logikken deres til ende, han er den eneste trofaste statsborger. Det er forbrytelsen hans.

29. *Bufast på jorda*. Men hvorfor er det en forbrytelse? Hvorfor blir han ikke tildelt noe *Bundesverdienstkreutz*?¹ Hvorfor får han bare blomsterbuketter og lykkeønskingsbrev? Hvorfor blir han skutt på av det samme politiet som holder Rudi Dutschke for å være en statsfiende? Hvorfor vil han bli dømt av det samme rettsvesenet som fordømmer Rudi Dutschke? Hvorfor blir Bachmann først mobilisert og så arrestert, først kommandert ut og så fjernet?

Denne statens høyeste mål, dens politiske credo, dens egentlige *raison* er: stabilitet. Bevegelse kan her bare tenkes som en oppblåsing av det bestående, det være opplagstall, ølproduksjon eller ildkraft. Det som beveger seg, rører seg bort fra stedet, er allerede suspekt. Historie er et utenlandsk produkt, den truer ro og orden; dvs: strukturene som foreviger den herskende, sementerte uorden, må ikke antastes. Derfor er ikke lenger reformismen noe problem i Tyskland. Senkapitalismen i dette landet har gått i total forsvarsstilling; den har nå bestemt seg for bare en ting: selvforsvar med alle midler, for enhver pris, med hengning og kverking. Vår imperialisme, som er en dverg i verdensmålestokk, foregriper sin egen beleiring. Status quo blir til unntakstilstand. De herskende er preget av hensynsløs angst, morderisk usikkerhet.

30. *Fornyng av sminken*. Er det vestlige Tyskland fascistisk, prefascistisk, nyfascistisk eller fascistoid? Disse nølende ordene gir til kjenne at det ikke hersker noen klarhet om dette. For den som stirrer på året 1933, blir nåtiden en blind flekk.

Den gamle fascismen var en parodi på revolusjonen. Den ernærte seg på rov, på det den tok av taktikk, strategi og psykiske drivkrefter fra den overfalte sosialismen. Den oppfattet seg som en bevegelse. Den mobiliserte massene. Den støttet seg på randgruppene i samfunnet, de som ikke var integrert, de vaklende.

Den nye fascismen er en parodi på kontrarevolusjonen. Den tærer på forrådet fra «tiden med det økonomiske underet». Av taktikk, strategi og psykisk drivkraft disponerer den bare levninger fra epoken med anti-kommunisme og kald krig. Den oppfatter seg som en beleiret festning. Den kan ikke våge å mobilisere massene, den må holde dem i sjakk. Den støtter seg på midten av samfunnet, de integrerte, de som klamrer seg fast. Denne nye fascismen er ikke noen trussel: den er forlengst blitt virkelighet. Det er en hverdagslig, kjønnsløs, internalisert, institusjonelt sikret og maskert fascisme. En i mellomtiden glemte sigarrøker formulerte parolen til den nye fascismen alt i slutten av 50-årene; og på bekostning av dem som denne parolen skal bedra og fordumme, lot han den bli trykt i avisene: «Klassekampen er slutt».² Det som måtte bli igjen etter at historien er renset, nemlig avskaffet, er den nye garantist for fremtiden: sentrum som ekstrem.

31. Herr Hvemsomhelst. Den nye fascismen greier seg uten Führer. Figurene på toppen er fullkomment fungible og kan byttes ut vilkårlig. Mistillitsforslag er blitt meningsløse. Debatter om det ene eller det andre medlem av nazi-partiet, om den ene eller den andre konsentrasjonsleirbyggmester fortjener bare folkloristisk interesse der en ikke lenger kan se noen person. Systemet trenger ikke politiske begavelser lenger, ja, det kan ikke lenger koste på seg politiske begavelser: Udugelighet blir kriteriet på suksess. Overalt skyver den herskende klikken fram strevsomme, perspektivløse masker som heter Schütz³ eller noe i den dur: Herrer som svettende fukter leppene når de demonstrerer sin politiske impotens foran kameraet. De er de ideelle talsmenn for et system som ikke representerer noen annen interesse enn arbeidsgiverforeningens og landsorganisasjonens interesse av å utbytte massene. Intelligensen deres strekker ikke engang til for å skjule dette saksforholdet: «Representanthuset, senatet, de politiske partiene, fagforeningene: Kort sagt, så godt som alle i Berlin er her av en og samme mening.» Så godt som alle, det er de som tar plass i Schöneberger Rådhus bak vinduslemmer av stål, jerngitre og vannkanoner, det er de som forskanser seg i Bonn for å vedta unntakslovene, og det er de som bak piggråd i Berlins Kochstrasse vil klistre lederartikler over fremtiden.⁴

32. Likevektsforstyrrelse. I dette verdensbildet, som har sterke autistiske trekk, oppfattes alt som ikke tilhører kartellet, som en plagsom eller farlig forstyrrelse i apparatet. Det som truer stabiliteten, må forfølges. Men det er lettere sagt enn gjort. Enn om forfølgelsen og avstraffingen av urostifterne på

sin side fører til forstyrrelser? Dilemmaet er selvsagt uløselig, og det reproduseres og skjerpes for hver dag. Den som kan begripe forandring bare som en trussel, er nemlig gal. Et system som ikke lenger kjenner noe annet mål enn å opprettholde sin egen balanse, og det for enhver pris, har alt kommet ut av balanse.

Dette er grunnen til for eksempel partikartellets ubehag overfor NPD. Når det gjelder innholdet, er jo forskjellene tross alt minimale; verdensanskuelsen til NPD avviker bare i nyansene fra Bonnpartienes. Så hvorfor denne opphisselsen? NPD tar jo bare på ordet brølet til en Franz Joseph Strauss, NPD tenker Bonn-regjeringens logikk helt til ende. Så hvorfor ingen omfavnelse, ingen velkomsthilsen? Hvor blir det av jubelropene i *Bild-Zeitung*? Dette er de samme spørsmålene som melder seg i Bachmann-saken. I begge tilfeller forneker systemet sin egen konsekvens og avstraffer løpergutten som det selv har sendt ut. Denne kureren roper ut spillets regler altfor tydelig. Derfor må han stanses. Bachmann, som er alene, blir satt i fengsel. NPD blir ikke fengslet, men fanget inn: Partikartellet foregriper det NPD har satt seg som mål. Med en slik strategi kan de ikke mestre det som rører seg til venstre for dem, nemlig en bevegelse med en politisk substans som ikke kan innlemmes i systemet. Den er den egentlige urostifteren. Den truer med å virkeliggjøre det den herskende hovedforsamlingen lyver til folket at det alt har, nemlig reelt demokrati. Følgelig er det ikke mulig å få en ordening med denne bevegelsen. Følgelig kan den møtes bare med åpen vold, utilslørt represjon, statlig sanksjonert mordhets. Her sluttes sirkelen. Forsvaret av det høyeste gode fører til tapet av det: stabiliteten bryter sammen.

33. «*Viel Feind viel Ehr*».⁵ Den tyske kapitalismen føler seg – forhåpentlig med rette – truet av massene som den utbytter og bedrar for deres historiske muligheter. Av de samme massene vil den gjerne la seg forsvare. Som ett folk skal de samle seg om kapitalens vognborg, forme seg til det ekstreme sentrum. I prinsippet er dette en gammel historie: Det rettfærdige raseriet til de avhengige massene, deres veldige aggresjon som er blitt hopet opp i utbyttingens hverdag, må ledes bort fra sitt sanne mål, den herskende klassen. Til det trengs en fiende. I rekonstruksjonsfasen etter krigen gjorde kommunismen denne tjenesten. Sameksistenspolitikken – så velkommen den enn kan være for den amerikanske imperialismen – har medført at dette bekvemme fiendebildet har løst seg opp. De forskjellige europeiske erkefiendene er etter krav fra storkonsernene satt ut av funksjon. Den gule faren vil rett og slett ikke komme nærmere; også eksporten til Kina blomstrer. Vidt og bredt fins det ingen erobrere som kunne rettfærdiggjøre unntakstilstanden. Det må derfor bestilles en indre fiende. Produksjonen av ham tar bevissthetsindustriens toppfirma, nemlig Springer-konsernet. Markedsundersøkelsene gir følgende bilde: Jøder kommer ikke i betraktning. De står ikke til disposisjon i tilstrekkelig antall; dessuten har en hatt dårlige erfaringer med dem. Pensjonist-

ene må en se bort fra allerede på grunn av deres korrekte holdning ved valg-ene. KPD er utilstrekkelig som fiende, dessuten tilintetgjort og forbudt. Studentene blir så oppdaget som ideell skyteskive.

«Springer går til verks og gjør til sydebukk nettopp den gruppen som avslører massenes virkelige fiender. Dette oppnår han ved å overføre på studentene alle klassekjennemerkene til kapitalistene: Det er studentene som driver dank i stedet for å arbeide; *de* oppfører seg som om de eier hele byen; *de* er skyld i at vesttyskerne ikke investerer i Berlin lenger; *de* lever av velstanden som andre produserer; *de* er skyld i all uroen.» (Peter Schneider) Overføringen synes perfekt: den omvendte verden triumferer: bukken blir satt til å passe havresekken, klassefienden blir presentert som landsfader, den myrdede blir arrestert som morder. Den ovenfor nevnte Schütz, eller hva han nå heter, ytrer seg slik: «Et Berlin uten universitet, men med en befolkning som lar seg holde i orden, er fortsatt levedyktig. Studentene kan jeg gi avkall på hvis det er nødvendig.»

34. *Å feile er menneskelig.* La oss ikke stille spørsmålet om Berlin i nødsfall kan gi avkall på Herr Schütz, eller hva han nå heter. Derimot fortjener prosjektet som han legger fram, en nærmere betraktning. Om vi forstår ham rett, så foreslår han et teknologisk høyt utviklet industrisamfunn som avskaffer universitetene og som planmessig kjøler ned studentene sine. Den logiske fullbyrdelsen av denne planen er å holde real- og yrkesskolene åpne for å reprodusere det kapitalistiske teknokratiet. Stilt overfor den politiske uroen som forlengst har grepet over på elevene, vil ingen regjerende som går inn for å holde befolkningen i orden, kunne avvise denne konsekvensen.

Dermed proklamerer systemet sin egen fremtid som en indre fiende. Det er konsekvent. Stabiliteten som denne staten har tatt sikte på, kan bare oppnås ved at den prisgir sin egen reproduksjon. Fallitten blir det erklærte mål for denne statens politikk. Her må en spørre om oppdragsgiverne – dvs. monopolene – er tjent med dette i det lange løp. At Tyskland vil gå fallitt hvis denne planen settes ut i livet, er i og for seg ikke noen innvending. For hittil har monopolene greidd seg bra gjennom slike katastrofer. Det kunne bare vise seg at reklamekostnadene ved produksjonen av den nye indre fienden er i høyeste laget. Den som vil gi avkall på alle som lærer og som er under tretti, han må – og det kan slett ikke forklares tålmodig nok – han må regne med visse vansker.

35. *Kompromissforslag.* En smidigere, smartere, mer selvbevisst kapitalisme enn den tyske, ville kommet på bedre tanker i tide. Ved det første tegn til politisk uro i nøkkelgruppen som skal bestemme over morgendagens forretninger: Tøm penger på dem! Fordobl stipendene! Bygg luksuskantiner! Public relations! Liberale skumgummipolstre! Rasjonalisering! Milliarder til laboratoriene! Programstyrte arbeidsprosesser! Svømmebassenger! Automat-

isk ferdigtygget pensum i små porsjoner! En lystig reise til lynkarrieren! Kort sagt: Universitetsreform ovenfra, skreddersydd, uten hensyn til kostnadene.

Den tyske senkapitalismen og dens regjerende utvalg tenkte ikke på dette i drømme. Dertil var den, kort sagt, for bornert, for anakronistisk, for stupid. Til dette hadde den – da den ennå hadde penger – ingen penger til overs. Nå er det dessuten for sent. For den sosiale og politiske læreprosessen som de tyske studentene har gjennomgått, er ikke lenger reversibel. Basisen for det autoritære universitetet lar seg ikke lenger reparere, dets ideologiske overbygning er knust. «Akademikerens» *Innenbau*, skallet fylt med internalisert vold, er gjennomhullet.⁶ Selv om det fantes penger til det, kunne ikke lenger en strømlinjet universitetsreform med *industrial design* stoppe bevegelsen. Det kunne den ikke bare av den grunn at bevegelsen ikke er en studentbevegelse lenger. Senest siden påsken 1968 har den grepet over på de mest intelligente blant de unge arbeiderne, lærlingene og elevene.

36. *Konferansetime*. Den nye opposisjonen har argumenter, men ingen produksjonsmidler. Springer har produksjonsmidler, men ingen argumenter. Dette saksforholdet fordømmer sannheten til å gå ut på gata. Fordi den går ut på gata blir den dømt. Etter klappjakten innbyr klappjegerne viltet til underholdning. Etterlyst blir Den Nye Begynnelse, Den Store Dialogen. I stedet for offentlige køller skal det serveres te bak polstrede dører. Formålet med øvelsen blir uttalt samtidig med innbydelsen: Bukkene skal skilles fra fårene, solidariteten skal bli brutt. Det som der holdes for å være taktikk, duger i høyden som bidrag til den aktuelle partiledelsens sedelighetshistorie. Strategi er det forøvrig ikke tale om lenger. For hva skal en snakke om med en eller annen Herr Hvemsomhelst som i stedet for å representere folket, ikke representerer noe annet enn sitt bankerotte firma, og som ikke kan komme på å si noe annet enn dette: «Forsvinn, jeg er fremdeles herre i mitt eget hus, ut, ut, ut!»

I debattene i Forbundsdagen uttrykkes den samme maksimen mer omstendelig. De politiske konditorene begynner for sent å bake: en skje represjon, en skje reformvilje, dessuten som pynteglasur: «Forståelse for ungdommen.» Referentene fører så i pennen sitt gamle og kjente vokabular: arbeidsgiver, kontroll, ordensreglement, tjenesteveien. Regjeringsbyråkratiet går til verks; byråsjefene blir internasjonallister. Parolen deres lyder: Politisjefer i alle land foren dere.

Til de mer seriøse samtalene blir det ikke invitert noen studentrepresentanter; disse samtalene gjelder represjonens sjanser. Det byr seg to muligheter: kvelning eller utmatting. Den første versjonen – i og for seg den eneste som samsvarer med mentaliteten til de herskende i Tyskland – går ut på å forby SDS og dens søsterorganisasjoner, sette potensielle urostiftere på preventivstraff og stenge universitetene. Det er mye som taler imot en slik politikk. Den ville skade «Tysklands anseelse i verden» – en plante som

allerede er ganske skjør, og som neppe ville overleve åpen terror i Vest-Tyskland. Dessuten ville en slik politikk utløse solidaritetseffekter som er uberegnelige, ja, den kunne endatil medføre en farlig skjerpning av visse indre motsetninger i systemet. Ethvert forsøk på å oppnå total kontroll kan føre til ukontrollerbare nasjonale og internasjonale utviklinger.

Følgelig velger de å utmatte. Dette prosjektet er åpenbart det som ved Den Store Dialogen har vist seg å være mest lovende. Omhyggelig tilmålte doser med sanksjoner og administrativ sjikane, langsom økning av antallet disiplinær- og straffesaker, tilbaketrekking av stipender, moralsk og økonomisk press, tålmodig, seig gemenhet. Dette prosjektet må ha tid på seg. Men å satse på tiden er et tvetydig spill: det betyr også tap av tid. Det er imidlertid mulig at den nye opposisjonen vil utnytte denne tiden.

37. Modenhetsprøve. Hittil har ikke denne opposisjonen funnet fram til et navn som vinner gjenklang. En bilmekaniker som sier om seg selv: Jeg tilhører den antiautoritære leiren, eller: Jeg er medlem av den utenomparlamentariske opposisjonen – en slik bilmekaniker finnes ikke. Slike navn er fortsatt for akademiske; de gir til kjenne at bevegelsens åpenhet har sine mangler. Bevegelsens politiske substans har ennå ikke gjæret ut. Dens organisatoriske strukturer er nye, men svake. Som den eneste gruppe i Tyskland har SDS utviklet tilløp til en politisk teori som i motsetning til det herskende «tankegodset» – fra sosialdemokratenes Godesberger-program til de vanlige regjeringserklæringene – ikke er uttrykk for falsk bevissthet. Denne teorien synes å bli en materiell kraft i et tempo som stiller for store krav til dem som har laget den. Oppgavene den nye opposisjonen ser seg stilt overfor over natten, er enorme. Den skal utvide sin basis uten å visne bort i sosialdemokratisk beskjedenhet. Den skal utarbeide konkrete utkast for Vest-Tyskland og Vest-Berlin uten å henfalle til naivt prosjektmakeri. Den skal ta utgangspunkt i de avhengige massenes umiddelbare behov uten å oppgi den internasjonalistiske kampen. Mot alle kanter må den beskytte seg, ikke bare mot den statlige undertrykkelsen, men også mot partikommunistenes omarmingsforsøk. Alt på en gang: Bekjempelse av det autoritære apparatet og dannelsen av motinstitusjoner: elevråd, barnehager, basisgrupper, egne skoler, kritiske universiteter, gateteatre, mobile agitasjonskinoer, egne forskningssentre, bokhandler, bibliotek, filmproduksjon, radiosendere, aviser, organisasjoner for juridisk hjelp, bofellesskap og kollektivhus. Denne bevegelsen må for det første frembringe kreftene til en slik oljeflekkliknende utbredelse. For det andre må den holde fast ved de store konfrontasjonene som gjelder samfunnet som helhet, de eneste konfrontasjoner som kan skape enhetaksjoner mot imperialismen, mot NATO, mot unntakslovgivningen. Bare hvis den nye opposisjonen behersker disse to momentene samtidig, vil den for alvor bli det som Springer forhastet har utnevnt den til: fienden som kan true det imperialistiske systemet innenfra.

38. *Ord for dagen*. «Sannheten er revolusjonær». (Gramsci)

Oversatt av Rune Skarstein

NOTER

- 1) *Bundesverdienstkreuz* er den høyeste statlige æresbevisning i Forbundsrepublikken. O.a.
- 2) Parolen stammer fra tidligere forbundskansler Ludwig Erhart. O.a.
- 3) Klaus Schütz (CDU) ble valgt til borgermester i Berlin i 1967. O.a.
- 4) Springers avishus ligger i Kochstrasse. O.a.
- 5) «Mange fiender – stor ære», tysk ordtak. O.a.
- 6) Forfatteren bruker ordet *Innenbau* som et tilleggsbegrep til Basis og *Überbau* (overbygning). *Innenbau* er den internaliserte overbygningen som bestemmer individets egofunksjoner. O.a.